

COVID-19 (YENİ KORONAVİRÜS) SALGINININ TURİZM SEKTÖRÜNE

MUHTEMEL ETKİLERİ

Öğr. Gör. Burcu KIVILCIM*

Artvin Çoruh Üniversitesi, Arhavi Meslek Yüksekokulu, Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı

burcukivilcim@artvin.edu.tr

ORCID: 0000-0003-4745-984X

Öz

Turizm sektörü mevcut dalgalanmalardan hızlı etkilenen bir sektördür. Son zamanlarda ortaya çıkan Covid-19 (Yeni Koronavirüsü) salgını tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Ülkelerin sosyal ve ekonomik yapısına etki eden bu salgın turizm sektörünü de etkilemektedir. Destinasyon imajı ve güvenlik algısı turistlerin bir bölgeyi tercih etmesindeki en önemli nedenlerdendir. Koronavirüs salgını ülkeler için bir tehdit unsuru oluşturması sebebiyle turizm destinasyonlarına yönelik imaj ve güvenlik algısında da bir takım değişikliklere yol açacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada Covid-19 salgınıyla ilgili genel bilgilere yer verilmiş, Covid-19'un turizm sektörüne etkileri ele alınmış ve Covid-19 sonrası turizm sektöründe meydana gelebilecek muhtemel değişimler ve yenilikler hakkında öngörülerde bulunulmuştur. Turizm sektöründe artık yeni bir dönemin başlayacağı, temassız dijital işlemler, sosyal mesafeli turlar ve izole tatillerin ön planda olacağı düşüncesi ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Koronavirüs, Salgın, Turizm, Etki

PROBABLE EFFECTS OF COVID-19 (NEW CORONAVIRUS) PANDEMIC ON TOURISM SECTOR

Abstract

Tourism is a sector which is affected fast by current fluctuations. The recent Covid-19 (the New Coronavirus) pandemic has affected the whole world. This epidemic, which affects the social and economic structure of the countries, also affects the tourism sector. Destination image and perception of security are the most important reasons why tourists choose a country. As Coronavirus poses a threat to countries, it is thought that it may lead to some changes in image and perception of security as to destination. In this study, general information on Covid-19 is involved, the effects of Covid-19 on tourism sector is tackled and predictions are made about probable changes and innovations that may occur in tourism sector after Covid-19. A thought in which a new period would begin in tourism sector and contact-free digital transactions, social distance tours and isolated holidays would be on the foreground is expressed.

Keywords: Covid-19, Coronavirus, Pandemic, Tourism, Effect

*Sorumlu Yazar (Corresponding Author)

Citation/Atıf: Kivilcim, B. (2020). Covid-19 (Yeni Koronavirüs) Salgınının Turizm Sektörüne Muhtemel Etkileri. Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi , 4 (1) , 17-27 . DOI: 10.46452/baksoder.727208

Geliş (Received) : 26.04.2020
Kabul (Accepted) : 07.05.2020
Yayın (Published) :30.06.2020

1. Giriş

Turizm sektörü, ülkelerin kalkınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Uluslararası ölçekte sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkileri canlı tutan turizm sektörü dünyada yaşanan gelişmelerden çok çabuk etkilenmektedir. Turizmi canlandıran destinasyon çekiciliği, fiyat, reklam ve tanıtım gibi özellikler olduğu kadar olumsuz etkileyen bir takım faktörler de bulunmaktadır. Dünya üzerinde meydana gelen terör, savaş ve doğal afet gibi olaylar ülkelerin turizm hareketlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bunlardan bir tanesi de salgın hastalıklardır. Geçmiş yıllarda ortaya çıkan sars virüsü, mers virüsü, ebola, kolera, domuz gribi gibi vakalar ülkelerin turizmine de olumsuz yansımıştır (Çeti ve Ünlüönen, 2019: 122). Günümüzde ortaya çıkan yeni bir salgın hastalık ise Covid-19 virüsüdür. Aralık ayının sonlarına doğru ortaya çıkan korona virüs vakası tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Bu etkinin ne zamana kadar süreceğinin ve ne yönde ilerleyeceğinin bilinmemesi turizm sektöründe de endişeye neden olmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma turizm sektörünün geleceği açısından, sektöre ışık tutacağı ve alanyazına katkı sağlayacağı düşüncesiyle önem arz etmektedir. Bu çalışmada, dünya sağlık örgütü ve dünya turizm örgütü verilerinden yararlanılarak Covid-19'un etkileri, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği ile incelenmiş ve Covid-19 sonrası turizm sektöründe olması muhtemel değişiklikler konusunda öngörülerde bulunulmuştur.

2. Kavramsal Çerçeve

Yeni koronavirüs, Çin'in Vuhan kentinde, Aralık ayının sonlarına doğru, deniz ürünleri ve hayvan pazarında bulunan bir kişide görülen ateş, öksürük ve nefes darlığı belirtileriyle tespit edilen ve yapılan araştırmalar sonucu 13 Ocak 2020'de Covid-19 (yeni koronavirüs) salgını adıyla ortaya konan tek zincirli, pozitif polariteli, zarflı RNA virüs türüdür (TC. Sağlık Bakanlığı Covid-19 Rehberi, 2020: 5). Hapşırık ve öksürük gibi nedenlerle çıkan damlacık (aerolos) yoluyla saçılma özelliği gösteren koronavirüs solunum ve temas ile insandan insana geçmektedir. 14 günlük bir süre içerisinde solunum yolu hastalıkları (ateş, öksürük, nefes darlığı) belirtileri göstermektedir (WHO, Covid-19 Guidance, 2020: 4). Virüsün henüz bir aşı veya ilacı bulunmamaktadır.

Koronavirüs, Vuhan kentinde ortaya çıkması ile birlikte, Hubei eyaleti ve Çin Halk Cumhuriyetini sarmıştır. Hızlı bir şekilde yayılma özelliği gösteren virüs, aktif nüfusun fazla olması ve uluslararası yolculuklar dolayısıyla kısa bir süre içerisinde pek çok ülkeye yayılmıştır.

Koronavirüsü başta Çin, Abd, İtalya, İspanya, Almanya, Fransa, İran, Birleşik Krallık, Türkiye, İsviçre, Belçika, Hollanda, Kanada, Avusturya, Kore olmak üzere 210 ülkede görülmektedir (www.who.int). Dünya sağlık örgütü verilerine göre dünya genelinde bugüne kadar koronavirüs görülen 2.774.135 vaka ve virüs dolayısıyla ölen 190.871 kişi bulunmaktadır (www.covid19.who.int/). Türkiye’de ise ilk vaka 10 Mart 2020’de görülmüştür. TC. Sağlık Bakanlığı verilerine göre bugüne kadar Türkiye’de 107.773 vaka ve 2.706 ölüm gerçekleşmiştir (www.covid19.saglik.gov.tr).

Salgının yayılmasının önüne geçilememesi ve ne zaman biteceğinin belli olmaması, ülkelerin yayılmayı engellemek için bir takım önlemler almasına neden olmaktadır. Bu önlemlerin başında bir sosyal izolasyon yöntemi olarak karantina gelmektedir. Karantina ile insanların evlerinden dışarı çıkmayarak çevredekilerle yakın temastan kaçınmaları sağlanmaktadır. Bugün pek çok ülkede sokağa çıkma kısıtlaması uygulanmaktadır. Fransa, İspanya, İtalya, Belçika, Sırbistan, Almanya, ABD, Yunanistan gibi ülkelerde bazı istisnai durumlar dışında sokağa çıkılmamaktadır. İnsanlar evlerinde kalarak salgına karşı koruma sağlamaktadır. Türkiye de sokağa çıkma kısıtlaması getiren ülkelerdendir. 20 yaş altı gençlerin ve 65 yaş üstü yaşlıların sokağa çıkması yasaktır.

Salgının ortaya çıkmasının ardından ülkeler, okullarda eğitime ara vermiştir. Türkiye de, 16 Mart 2020 tarihi itibarıyla kalabalık sınıfların yüksek risk unsuru oluşturacağı düşüncesiyle, ilköğretim, lise ve üniversitelerde eğitime ara vermiş ve uzaktan eğitime geçmiştir. Bu dönemde öğretim elemanları ve kamu personelleri için de esnek çalışma düzeni sağlanmıştır.

Kalabalık ve yakın temas oluşturabilecek her türlü etkenin ortadan kalkması için, camiler, kiliseler, müzeler, park ve bahçeler, adliyeler, lokantalar, restoranlar, kafeler, kuaförler gibi bazı iş yerleri ve kamu kurumları kapatılmıştır. Ayrıca toplu etkinlik gerektiren

her türlü eğlence, geziler, festivaller, konserler, spor müsabakaları vb. faaliyetler iptal edilmiştir.

Covid-19 salgını ile ilgili başta sağlık sektörü olmak üzere yapılan çalışmalar incelenmiştir. Salgının henüz gündemimizde olması sebebiyle konuya ilişkin az sayıda çalışmaya rastlanmıştır.

Acar (2020), “Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgını ve Turizm Faaliyetlerine Etkisi” isimli çalışmasında Covid-19’un turizm faaliyetlerine olası etkilerinden bahsetmiştir. Atkeson (2020), “What Will Be The Economic Impact Of Covid-19 In The Us? Rough Estimates Of Disease Scenarios.” adlı çalışmasında ABD’de Covid-19’un muhtemel ekonomik etkilerinden bahsetmiştir. Mckibbin ve Fernando (2020), “The Global Macroeconomic Impacts of COVID-19:Seven Scenarios.” başlıklı çalışmasında Covid-19’un küresel makroekonomik etkiler üzerine 7 görüş ortaya koymuştur. Özatay ve Sak (2020), “COVID-19’un Ekonomik Sonuçlarını Yönetebilmek İçin Ne Yapılabilir?” başlıklı çalışmasında Covid-19’un ekonomik sonuçlarıyla nasıl mücadele edilebileceği yönünde önerilerde bulunmuştur. Wilson ve Chen (2020), “Travellers Give Wings To Novel Coronavirus (2019-nCoV).” başlıklı çalışmasında Çin’in Vuhan kentinden diğer ülkelere yapılan seyahatlerin virüsün yayılmasındaki etkisini dile getirmiştir.

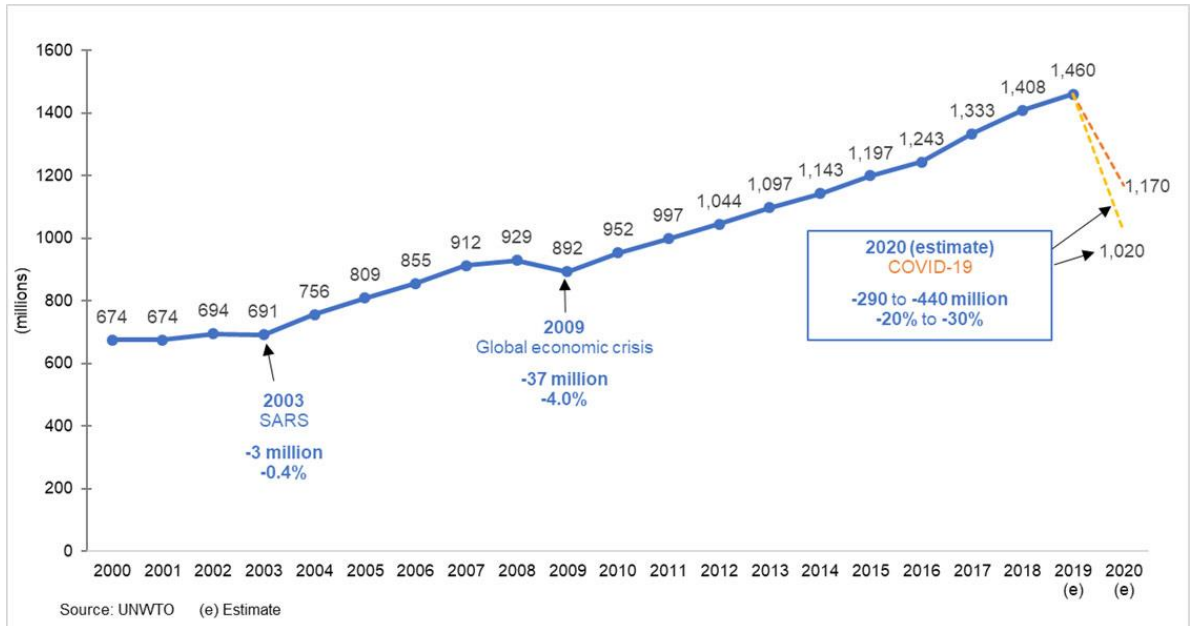
Alanyazında yeni koronavirüs salgınının etkilerini turizm sektörü açısından ele alan çok az çalışmaya rastlandığından dolayı bu çalışmaya gerek duyulmuştur. Çalışmanın sektöre ve alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3. Covid-19’un Turizm Sektörüne Etkileri ve Covid-19 Sonrası Turizm Sektöründe Meydana Gelebilecek Değişimler

Covid-19’un etkilerinin ciddi boyutlara ulaşması ile ülkeler seyahat yasağı getirmiş ve diğer ülkelere olan uçuşlar iptal edilmiştir. Türkiye’nin de seyahat kısıtlaması getiren ülkelere olması dolayısıyla yurtdışı uçuşlar tamamen iptal edilmiş, sınır kapıları kapatılmıştır. Yurt içinde ise yine seyahat kısıtlaması getirilmiş, 31 şehrin giriş çıkışları kapatılmıştır. İstisnai durumlarda seyahat izin belgesi alınarak kontrollü bir şekilde seyahate ve seyahat sonrası 14 gün karantinada kalınması koşulu ile izin verilmektedir.

Bu durum ülkelerin ekonomik dengelerinin bozulmasına ve bazı sektörlerin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. En fazla etkilenen sektör ise kuşkusuz turizm sektörüdür. Alınan tedbirler konaklama, seyahat ve yiyecek-içecek endüstrisini doğrudan etkilemektedir. Restoran, lokanta ve kafelerin kapatılması, seyahat kısıtlaması sonrası otobüs ve uçak seferlerinin durdurulması, rezervasyonların ertelenmesi veya iptali ve otellerde odaların boş kalması turizm sektörü için ciddi bir iş kaybıdır. Bunun tur operatörleri, seyahat acenteleri ve konaklama işletmecileri için ekonomik açıdan büyük zarar olacağı düşünülmektedir.

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün (UNWTO) 2019 yılı verilerine göre, dünyada 1,5 milyar kişi turizm hareketlerine katılmıştır. Uluslararası boyutta turizm hareketlerinin Ocak ayı itibariyle kısıtlanması sebebiyle Dünya Turizm örgütü uluslararası turist varışlarının 2020 yılı içerisinde % 20 - % 30 seviyesinde azalacağını öngörmektedir (UNWTO Impact Assessment of the COVID-19 Outbreak on International Tourism, 2020).

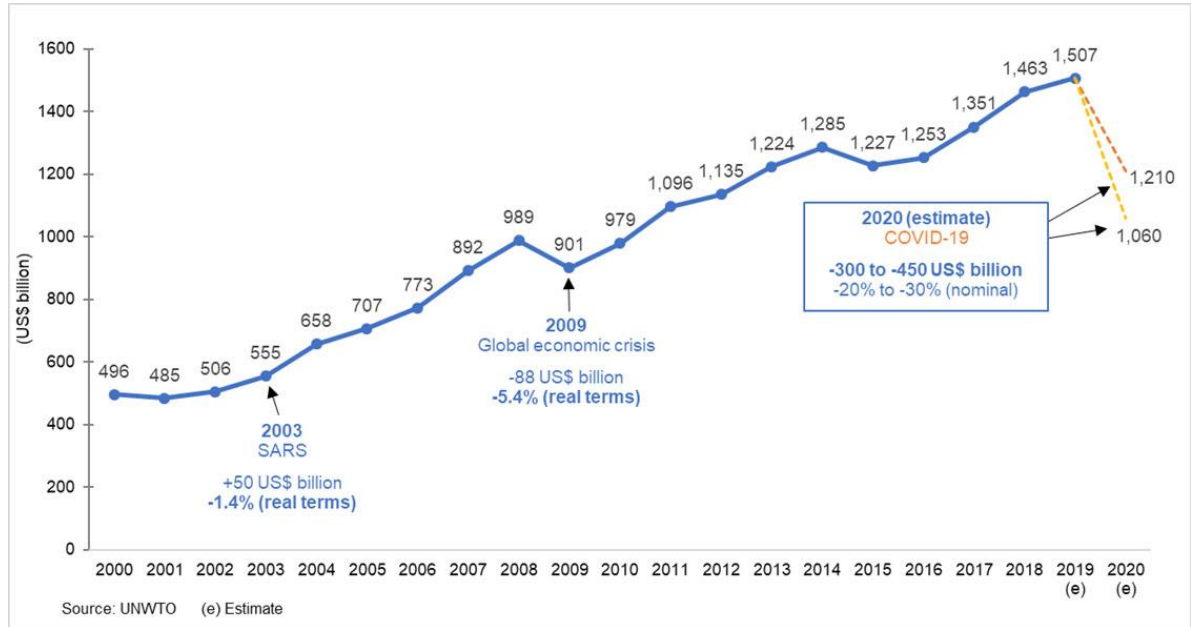

Şekil 1. 2020 Tahmini - Uluslararası Turist Varışları (Milyon)

Kaynak: (UNWTO Impact Assessment of the COVID-19 Outbreak on International Tourism, 2020)

Aynı çerçevede Dünya Turizm örgütü turizm gelirlerinin de %20-30 seviyesinde düşeceğini ve bunun,

- - 290 ila 440 milyon uluslararası turist varışı,
- Turist sayısında 5-7 yıl kayıp,
- - 300-450 US milyar dolar turizm ihracatı (makbuzlar),
- Turizm ihracatında 1,5 trilyon ABD Doları'nın 1 / 3'ü şeklinde bir kayıp olduğunu tahmin etmektedir.

Şekil 2. 2020 Tahmini - Uluslararası Turizm Gelirleri, Dünya (Milyar ABD Doları)

Kaynak: (UNWTO Impact Assessment of the COVID-19 Outbreak on International Tourism, 2020).

Covid-19'un etkilerinin ne zaman biteceği belli olmamakla birlikte Türkiye'deki durumun çok kısa bir zaman içerisinde düzeleceği umularak koronavirüs sonrası Türkiye'deki turizm pazarında meydana gelebileceği ön görülen birkaç husus bulunmaktadır.

Öncelikle, turist sayılarında ve turizm gelirlerinde önemli ölçüde düşüşler yaşanacağı aşikârdır. Turizmin sekteye uğraması ve turizm işletmelerinin iş konusunda düşüş yaşaması

belli ölçüde ekonomik sarsıntılara neden olabilecektir. Bu durum küçük çaptaki işletmelerin zarar etmesi, borçlara girmesi, iflas etmesi ve kapanması gibi olumsuz durumlara sebep olabilecektir. İşletmelerde ortaklıklar, birleşmeler söz konusu olabilecektir. Turizm sektöründe istihdam edenlerin işten çıkarılması durumları yaşanabilecektir.

Türkiye koronavirüs salgınına tamamen atlatsa da bu durumun diğer ülkeler için ne olacağı henüz belli değildir. Dolayısıyla, bir süre yalnızca yurt içi seyahatlerin mümkün olacağı, uluslararası turizmin aktif olmayacağı tahmin edilmektedir.

Bir süre evlerinde karantinada kalan insanların, karantina sonrası tatil yapmak isteyecekleri ve turizm destinasyonlarında yoğunluk gösterebilecekleri düşünülmektedir. Öte yandan karantina süresi boyunca maddi sıkıntılar yaşayan bireylerin turizme bütçe ayıramayacak olması durumu da söz konusu olabilir. Çünkü zararını kapatmak isteyen işletmelerin, bir süre fiyatları artırabileceği de göz önünde bulundurulması gereken bir konudur. Bu durumda bir ekonomik kriz de yaşanabilir.

Dünyanın zorlu bir süreç içerisinde olması, bu süreçle nasıl mücadele edeceği konusunda da bir takım önlemler alınmasına neden olmaktadır. Kalabalık ortamlara girilmemesi ve yakın temastan kaçınılması gereken durumlar insanları artık işlerini online hizmetler aracılığıyla yapabilmesine imkan vermektedir. Online işlemlerin bu süreç itibarıyla yaygınlaşması ile birlikte turizm sektöründe de dijitalleşmenin artacağı düşünülmektedir. Ulusal ve uluslararası toplantı, konferans, seminer, kongre vb. organizasyonlar daha çok online olarak yapılacak, ziyarete kapatılan müzeler yine online olarak sanal ziyaret edilebilecek, bazı turizm merkezleri dijital turlarla görülebilecektir. Rezervasyon, tur satış ve biletleme gibi acente faaliyetlerinde dijital uygulamalar, dijital altyapı ve dijital işgücü imkânları artırılacaktır. Temassız işlem sağlanabilmesi için mobil yazılımlar oluşturulabilecektir. Teknolojinin, insanların hayatına bu derece yoğun dâhil olması ile daha hızlı ve kolay ilerlenebilecektir.

Konaklama sektöründe hijyenin ön planda tutulacağı tahmin edilmektedir. Dezenfekte edilen odalar, restoranlar ve genel alanlara sahip oteller öncelikli tercih olacaktır. İşletmelerin hijyen ve sanitasyon sertifikası, koronavirüs sertifikası ve yeşil yıldız gibi uygulamalara

gideceği, bunun mali anlamda yük olsa da artık daha bilinçli turistlerle karşılaşacakları için hijyen konseptli hizmet verecekleri düşünülmektedir. Ulaştırma hizmeti veren firmalar yakın temasa mahal vermeyecek düzeyde turist ağırlayacak, kalabalık gerektiren hizmetlerde daha fazla önlem alacaktır. Örneğin otellerde odaların doluluk oranının ve yatak kapasitesinin sosyal mesafe sağlayacak şekilde revize edilmesi ya da yolcu otobüsleri ve uçakların doluluk oranını azaltılması ve birer koltuk boşluk bırakarak mesafeli oturulacak şekilde yolcu alması gibi değişiklikler yapılacaktır.

Konaklama ve seyahat öncesi sağlık kontrolleri daha sıklaşacaktır. Biyolojik pasaport sistemleri uygulanacaktır. Covid-19 sonrası ülkelerin sağlık hizmetleri konusunda gösterdiği gelişmelere bakıldığında yeni hastanelerin yapılması, yatak kapasitelerinin, cihaz ve ekipmanlarının artırılması, yeni tedavi yöntemleri geliştirilmesi ve yapay zekâ ile tedavi çalışmalarının yapılması sağlık turizminde farklı alternatifler olacağını göstermektedir. Bu durum rekabet artışına ve dolayısıyla hem kur avantajı sağlanmasına hem de fiyatların düşük olmasına neden olacaktır.

Karantina süresinin, evlerde kullanılan elektrik, su, doğal gaz gibi enerji kaynaklarının tüketimini artırırken öte yandan çevre kirliliğinin azalmasını, hava ve su kalitesinin artmasını, bitki ve hayvan türlerinin zarar görmesinin önlenmesini de sağladığı görülmektedir. Bu süreç sonrası insanların daha çok bireysel turlar tercih edeceği, doğaya ve doğal alanlara yöneleceği, kalabalıktan kaçınarak kırsal alanlarda daha izole bir tatil yapmak isteyeceği tahmin edilmektedir. Örneğin, münferit olarak kamp ve karavan turizmi veya glamping gibi outdoor tatiller tercih edilecektir. Turizm işletmeleri ise, hem müşteri konforu sağlayan hem doğayı koruyan hem de enerji tasarrufu sağlayan uygulamalara gidecektir. Bu durum turizmde belki de yeni turist profilleri ve yeni turizm konseptlerinin oluşmasını sağlayacaktır. Her şey dahil sistemler yerine full hijyenik hizmetler sunabilecektir. Bu durum gerçekleşirse daha fazla personele ihtiyaç duyulacak ve turizmde istihdam artışı da beraberinde sağlanacaktır.

Konaklama işletmelerinin tercih edeceği bir diğer uygulama da tek kullanımlık ya da kişiye özel ürünlerin çeşitliliğini artırmaktır. Örneğin, işletmeye gelen turistler açık büfelerde herkesin elinin değdiği servis kaşıkları, çatalar ve maşalara dokunmak istemeyecekler ve

işletmeler hijyeni sağlamak için kişiye özel servis takımları, eldiven gibi ürünler sunacaktır. Belki de açık büfe hizmetler tamamen kalkacaktır. Aynı şekilde spor salonlarında herkesin vücudunun değdiği spor aletlerinin kullanılması ve anında dezenfekte işleminin yapılması mümkün olmayacağı için değiştirilebilen tek kullanımlık başlık, örtü vb. ürünler kullanacaklardır. Turistlerin kalabalık havuzlara, hamam ve saunalara girmesi hijyen açısından risk olacağı için işletmelerin büyük havuzlar yerine daha küçük birkaç havuz, hamam ve sauna bulduracağı, daha küçük gruplar ya da ailelerin girebilmesine imkan verecek şekilde uygulamalar yapacağı düşünülmektedir.

4. Sonuç

Tüm dünyayı saran ve on binlerce insanın ölümüne yol açan Covid-19 salgınının günümüzde etkileri hala sürmektedir. Bitmesine yönelik tahminler ortaya koymak güç olduğu gibi bittiği takdirde sonuçlarının ne olacağını kestirmek de oldukça zordur. Bu durum dünya turizm örgütü verilerine göre, Ocak ayı itibariyle turizm sektöründe turist varışları ve turizm gelirlerinde düşüşe neden olduğu görülmektedir. Çalışmada Koronavirüsün turizm sektörüne olumlu ve olumsuz muhtemel etkilerinden bahsedilmiş, salgın sonrası sektörde meydana gelebilecek değişimler ve yeniliklere yönelik öngörüler ortaya koyulmuştur.

Koronavirüs sonrası turizm sektöründe yüksek oranda dijital çağa geçileceğini ve tam bir izolasyon döneminin başlayacağını söylemek mümkündür. Dünyanın birçok yerinde robot çağının başlayacağı, temassız işlemlerin yapılacağı, sosyal mesafenin, hijyen ve sanitasyonun öncelikli tercih olacağı öngörüler arasındadır. Sterilize mutfaklar, dezenfekte edilen ulaşım araçları ve otel odaları, turizm personellerinin ve turistlerin maske ve eldivene talebinde artış, bellboy hizmetlerinde yeni teknolojik sistemler, oda kapı kartlarında temassız kullanımlar ve bu gibi yenilikler yaşanacaktır. Tüm bunların mali yükü fazla olsa da yeni bir pazarlama tekniği olarak karşımıza çıkaraktır. Artık her şey dahil sistem yerine her şey hijyenik sistemi sunulacaktır. Tüm bunlar turizmde yeni bir dönemin başlayacağını göstermektedir.

Bir diğer önemli unsur da sağlık turizminin tavan yapacağı düşüncesidir. Bu dönemde alternatiflerin ve sağlık imkânlarının artması, fiyatların düşmesine ve talebin artmasına neden olacaktır.

Kalabalık turlar, gruplar halinde tatiller yerini yeni turizm konseptlerine bırakacak ve daha izole ekolojik turizm çeşitleri ön plana çıkacaktır. Bu dönemde sürdürülebilir turizm faaliyetleri önem kazanacak ve eko sertifikasyonlara talep artacaktır.

Mevcut dönemde turizm işletmeleri ciddi boyutta ekonomik kayıplar yaşamaktadır. Ayrıca turizm sektöründe yaşanabilecek değişimlere ve yeniliklere ayak uydurması gerekecektir. Bu durum da ekstra bir maliyet gerektirmektedir. İşletmelerin bu dönemi ne şekilde atlatacağı yönünde bir tahminde bulunak zordur. Fakat işletmelerin, Covid-19 sonrası bu zararı kapatmak, ayakta kalabilmek ve kâr elde edebilmek ve değişimlere uyum sağlamak adına vergi borçlarının ertelenmesi, devlet teşvikleri ve destek kredilerine ihtiyaç duyacağı da öngörüler arasındadır.

Kaynakça

Acar, Y. (2020) “Yeni Koronavirüs (COVID-19) Salgını ve Turizm Faaliyetlerine Etkisi”. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 7-21.

Atkeson, A. (2020). “What will be the economic impact of COVID-19 in the US? Rough estimates of disease scenarios” (No. w26867). *National Bureau of Economic Research*.

McKibbin, W. J., & Fernando, R. (2020). “The global macroeconomic impacts of COVID-19: Seven scenarios”.

Öztaş, F., & Sak, G. (2020). “COVID-19’un Ekonomik Sonuçlarını Yönetebilmek İçin Ne Yapılabilir?”. *TEPAV Politika Notu*, (202005).

Ünlüöner, K., & Çeti, B. (2019). “Salgın Hastalıklar Sebebiyle Oluşan Krizlerin Turizm Sektörü Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 22(2), 109-128.

Wilson, M. E., & Chen, L. H. (2020). “Travellers give wings to novel coronavirus (2019-nCoV)”. *Journal of Travel Medicine*, 2020, 1–3.

İnternet Kaynakları

<https://covid19.saglik.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 26.04.2020).

COVID-19: Operational guidance for maintaining essential health services during an outbreak, interim guidance <https://www.who.int/publications-detail/covid-19-operational-guidance-for-maintaining-essential-health-services-during-an-outbreak> (Erişim Tarihi: 07.04.2020).

Impact Assessment Of The Covid-19 Outbreak On International Tourism <https://www.unwto.org/impact-assessment-of-the-covid-19-outbreak-on-international-tourism> 07.04.2020 (Erişim Tarihi: 08.04.2020).

T.C. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı genel Müdürlüğü, COVID-19 (2019-n CoV Hastalığı) Rehberi (Bilim Kurulu Çalışması) (2020). T.C. Sağlık Bakanlığı, 25 Şubat 2020. [https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/depo/rehberler/COVID-19 Rehberi.pdf](https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/depo/rehberler/COVID-19_Rehberi.pdf) (Erişim Tarihi: 07.04.2020).

(UNWTO, 2019). <https://www.unwto.org/international-tourism-growth-continues-to-outpace-the-economy> (Erişim Tarihi: 12.04.2020)

<https://who.sprinklr.com/> (Erişim Tarihi: 26.04.2020).